

PRIKAZ KNJIGE

dr Sanja Jelisavac Trošić, **PREGOVORI U OKVIRU GATT I STO**, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2015, Beograd, str. 342

Svetska trgovinska organizacija predstavlja jedan od stubova globalne ekonomije i osnovni je kreator multilateralnog trgovinskog sistema. Nastala iz Opšteg sporazuma o carinama i trgovini (GATT), ova organizacija postoji radi liberalizacije međunarodne trgovine, a njen glavni cilj je sniženje carina i eliminisanje nacionalnih prepreka u međunarodnoj trgovini. Svetska trgovinska organizacija danas kontroliše više od 95 odsto svetske trgovine, a njena pravila i procedure rezultat su višedecenijskih međunarodnih pregovora o sniženju carina. Upravo ovi pregovori, kojima je kreiran postojeći multilateralni trgovinski sistem osnovni su predmet monografije *Pregovori u okviru GATT i STO*, koju je potpisala dr Sanja Jelisavac Trošić.

Monografija *Pregovori u okviru GATT i STO*, u izdanju Instituta za međunarodnu politiku i privredu, plod je dugogodišnjeg autorkinog istraživanja problematike pregovora u okviru Opšteg sporazuma o carinama i trgovini i Svetske trgovinske organizacije. Da ovo nije jednostavan zadatak govori podatak da je samo u okviru GATT-a od 1947. do 1994. godine vođeno osam rundi pregovora koji su ukupno trajali nepune dve decenije, a da prva runda multilateralnih pregovora u okviru Svetske trgovinske organizacije, poznatija kao Doha razvojna runda, još uvek nije privedena kraju iako je prekoračila sve predviđene rokove i traje duže od jedne decenije.

Kao neko ko dugi niz godina istražuje međunarodnu trgovinu i Svetsku trgovinsku organizaciju, dr Sanja Jelisavac Trošić studiozno je pristupila analizi dosadašnjih pregovora, stavljajući težište na modalitete, identifikujući ih kao osnovne „krivce” za uspeh jednih pregovora i neuspeh drugih. Autorka pojašnjava da modaliteti u multilateralnim trgovinskim pregovorima predstavljaju metode, odnosno načine na koji će se pregovori odvijati. Drugim rečima, pre svakih multilateralnih trgovinskih pregovora potrebno je dogovoriti modalitete, a u njihovoj osnovi nalaze se formule za snižavanje carina. Ove formule određiće nivo i period sniženje carina, pa je njihov značaj od izuzetne važnosti za pregovarače koji teže da zaštite domaće proizvođače. Imajući u vidu da su se ovi modaliteti od prve runde u okviru GATT-a do Doha razvojne runde značajno menjali, time je zadatak autorke da analizira njihov uticaj na sam pregovarački proces bio težji. U monografiji se dokazuje teza da su varijacije u modalitetima rundi pregovora u velikoj meri uticale na pregovore o pristupu tržištu, budući da se pregovori o carinama vode na bazi dogovorene formule čiji bi cilj bio najšira moguća primena. Osnovna pretpostavka autorke je da modaliteti zasnovani na

formulama imaju potencijal da doprinesu više izbalansiranom paketu koncesija između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju.

Pored uvoda i zaključka, knjiga je sistematizovana u šest poglavlja. Prvo poglavlje pruža uvid u odvijanje rundi pregovora pod okriljem Opšteg sporazuma o carinama i trgovini. Autorka čitaocima uvodi u pojam multilateralnog regulisanja međunarodne trgovine i predstavlja uticaj koji su imale runde pregovora u okviru GATT-a na međunarodnu trgovinu. Modaliteti, procedure i rezultati pregovora predmet su posebne analize. Osim toga, opisani su nastanak, glavni ciljevi i osnovni principi Svetske trgovinske organizacije. Najvažniji deo poglavlja pruža uvid u to kakav su do danas uticaj imali GATT i Svetska trgovinska organizacija na međunarodnu trgovinu. Autorka zaključuje da GATT i Svetska trgovinska organizacija predstavljaju osnovni faktor rasta obima međunarodne trgovine, naročito u pogledu industrijskih proizvoda. U ovom delu knjige predstavljen je rast obima trgovine robom na globalnom nivou, posmatrano po izabranim regionima i zemljama, kao i zemlje vodeći izvoznici i uvoznici robe.

Drugo poglavlje posvećeno je modalitetima rundi pregovora u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Predstavljeni su osnovni principi pregovora u Svetskoj trgovinskoj organizaciji, a u ovom delu autorka čitaocima upoznaje i sa pravilima, procedurama i tehnikom pregovora. Nakon navođenja principa pregovora predmet razmatranja su redovni pregovori u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Dublja analiza modaliteta rundi redovnih pregovora daje bolji uvid u različite formule koje se koriste za snižavanje carina. Uporedna analiza formula za snižavanje carina pruža uvid u prednosti i nedostatke pojedinih formula, te daje mogućnost da se vide efekti koji bi proizašli iz primene modaliteta sa odabranom formulom.

Treće poglavlje u monografiji obrađuje pregovore o pristupu tržištu u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Autorka polazi od definisanja opštih pojmova u vezi sa pregovorima o pristupu tržištu, a potom pravi osnovnu distinkciju na plulateralne i multilateralne trgovinske pregovore u okviru Svetske trgovinske organizacije i prelazi na svestranu analizu pregovora o snižavanju carina. Snižavanje carina je osnovna tema pregovora u svim dosadašnjim rundama. Da bi se stekao bolji i jasniji uvid u pregovore o snižavanju carina oni su razmotreni posebno iz perspektive razvijenih i posebno iz perspektive zemalja u razvoju. Kao dopuna postojećoj analizi obrađeni su i pregovori o necarinskim barijerama.

Četvrto poglavlje monografije dr Sanje Jelisavac Trošić posvećeno je režimu međunarodne trgovine. Autorka ovde istražuje uticaj sniženja carina na režim međunarodne trgovine, te se jasno pokazuje kako modaliteti rundi pregovora utiču na spoljnotrgovinsku politiku zemalja učesnica pregovora. Imajući u vidu da je u okviru Svetske trgovinske organizacije zaštita putem carina jedini legitimni instrument protekcionističke politike, jasno je koliki značaj dogovoreni modaliteti imaju za privrede ovih država. U ovom poglavlju, dr Sanja Jelisavac Trošić nudi dokaze za tvrdnju da Svetska trgovinska organizacija pozitivno utiče na stabilnost međunarodne trgovine i privrede uopšte. Kako je najvažnija, do sada, završena runda pregovora Urugvajaska runda u ovom poglavlju je urađena procena postignutih rezultata i uticaja na režim međunarodne trgovine.

Peto poglavlje sagledava u celini najnoviju Doha rundu pregovora u okviru Svetske trgovinske organizacije. Tu su pre svega predstavljeni predloženi modaliteti pregovora uključujući i razne kompromise koji su postignuti tokom dosadašnjeg toka pregovora. Urađena je i dublja analiza predloga formula za snižavanje carina i to sa posebnim osvrtom na različitosti predloga razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Kako ova runda još uvek nije okončana autorka je ocenila dosadašnje efekte postignutih kompromisa, nakon čega je dala projekciju efekata po eventualnom zaključenju Doha runde.

Šesto poglavlje monografije obrađuje odnose Srbije i Svetske trgovinske organizacije. Poglavlje počinje pregledom razvoja odnosa između GATT-a i Jugoslavije, da bi zatim pažnja bila usmerena na strukturna obeležja procedure prijema u Svetsku trgovinsku organizaciju, uzimajući u obzir činjenicu da Srbija već duži niz godina pokušava da postane članica. S obzirom da pregovori o pristupanju Srbije u Svetsku trgovinsku organizaciju još nisu završeni, analizirani su dosadašnji efekti na spoljnu trgovinu naše zemlje. Kako sa pristupanjem Svetskoj trgovinskoj organizaciji zemlja ostvaruje olakšan pristup za robu i usluge na tržištima drugih država članica, analizirani su efekti odsustva iz članstva i mogući efekti na srpsku privredu nakon pristupanja Srbije ovoj važnoj međunarodnoj ekonomskoj organizaciji.

Monografija *Pregovori u okviru GATT i STO* primer je sveobuhvatne naučne analize modaliteta multilateralnih trgovinskih pregovora i ona omogućava naučnoj i široj javnosti da se upozna ne samo sa problemom multilateralnih pregovora o snižavanju carina u okviru Svetske trgovinske organizacije, već i sa pravilima i procedurama na kojima delovanje ove međunarodne organizacije počiva. Knjiga dr Sanje Jelisavac Trošić zbog toga je od izuzetne važnosti za svakog ko želi da razume savremene trendove u međunarodnim ekonomskim odnosima, naročito zbog činjenice da je javnost u Srbiji slabo upoznata sa načinom na koji Svetska trgovinska organizacija funkcioniše, a samim tim i njenim posrednim uticajem na ukupne međunarodne odnose.

Stevan RAPAIC